

פרשת ואתחנן

ונס אל אחת מן הערים האל וחי (ד, מב)

כתב הרמב"ם (פ"ד מהל' רוצח הל"א) וז"ל תלמיד שגלה לערי מקלט מגלין רבו עמו, שנאמר וחי עשה לו כדי שיחי', וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה חשובין, וכן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו. והוא במכות [י,א] א"ר יצחק מאי קרא ונס אל אחת מן הערים האל וחי, עביד ל' מידי דתהוי ל' חיותא. תנא תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי עביד ל' מידי דתהוי ל' חיותא. ונראה דהר"ם הוצרך לטעם שהוסיף דחיי בעלי חכמה וכו' הוא משום דבגמ' דרשו את הפסוק לענין חיותו הגופנית, וע"כ הוצרך לומר דזה נמי ענין חיותו הנפשית וכלול בכלל וחי. ויעוין במנחת חינוך (קומץ מנחה מצוה ת"י) שנקט דדין זה דמגלין רבו עמו לא הוי לעיכובא בחיובא דהגלות אלא למצוה וחי וכו', ושאיני מאופן שאין לו כדי חיות ממש דשם הוא לעיכובא. ונמצא דבדין וחי כתוב בזה ב' דברים, א' דין העיכוב דבעינן כדי חיות, וב' המצוה דבעינן דתהוי ל' חיותא וזה אינו לעיכובא יעו"ש. אמנם הביא שם משו"ת הרדב"ז דמשמע שהוא לעיכובא.

ובנמוק"י (ריש פרק אלו הן הגולין) כתב בטעם דינא וז"ל וחי אחיך והתורה חיים היא דכתיב כי הוא חייך ואורך ימיך חיים הם למוצאייהם, ומוסיף הנמוק"י ואע"פ שיש בעיר מקלט רב אחר שילמדנו, אפ"ה אותו שרגיל עמו עדיף טפי לפי שלא מן הכל אדם זוכה ללמוד עכ"ל.

וזקני הגרב"ד זיע"א העיר דלכאורה אמאי לענין חיות הגשמית לא מצאנו שצריך להעמיד לו חיות המרבית, וכגון עשיר שהי' חי בבית גדול ובחיי רחבות שצריך להעמיד לו כהך חיותו בערי מקלט, דלא מצאנו הלכה שנאמרה לב"ד שמחויבים לבנות הערים שיבנו כן בערי המקלט בכדי שיוכל לקלוט כל אדם ואדם כדי צרכיו,

וראי' לכך מצאנו בגיטין [יב,א] בדין עבד שגלה לערי מקלט אין רבו חייב לזונו, ולא עוד אלא שמעשה ידיו לרבו, ובגמ' שם ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך, הב"ע דאמר לו צא מעשה ידיך למזונותיך, אי הכי מעשה ידיו אמאי לרבו, להעדפה, העדפה פשיטא, מהו דתימא דכי לית ל' לא יהיב ל' כי אית ל' נמי לא לישקול מיני' קמ"ל, ומ"ש לערי מקלט, סד"א וחי עביד ל' חיותא טפי קמ"ל. הרי חזינן דאין דין דחיותא טפי בערי מקלט אלא רק כדי חיות.

וא"כ הכא במגלין רבו הי' אפשר להבין דברי הר"ם על עצם זה דבעי רב, דבעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה חשובין, אבל לכאורה הרי חסר רעבס' גדולים בערי הלויים, וזה שיש שם רבי כר' חיים הלוי והאור שמח מה כבר חסר לו, ואם נאמר דמרבו שלו כבר רגיל אליו יותר וכדברי הנמוק"י בזה, מ"מ זה כבר הוי כמידה בעשיר כל כדי צרכיו שלא צריך להעמיד לו כן, וה"נ דהעיקר הוא שיש לו בערי מקלט ממי שיוכל לקבל תורה ובכלל כדי חיות, וא"כ אמאי מגלין רבו עמו.

וביאר הגרב"ד זיע"א דהבדל גדול הוא, דבגשמיות, הגשמיות הוי רק הכשר לחיות, הלכך לא שייך לומר דלעצם החיים איכא איזה נפק"מ באיך נעשה ההכשר כדי לחיות, דהעיקר הוא שחיים, דהגע בעצמך האם יש נפק"מ לעצם החיים איך וע"י מה חיים דהעיקר הוא פועל החיות, וע"כ אין כאן ולא שייך בזה בענין הגשמי דרגא יותר ודרגא פחות במידת החיות, דהעיקר הוא שיהי' כדי חיות, משא"כ ברוחניות בתורה, הרי תורה היא גוף החיים, וכשדנים בעצם גוף החיים כבר שייך לומר בזה דאיכא דרגות בגוף החיים.

וע"כ אתי שפיר הא דחלוק הוחי לענין רב דגולה עמו לבין עשיר ועבד דלא נותנים להם טפי חיותא, דבעשיר הרי יתר הצרכים לא הוי יותר חיים, דמ"מ כל הדברים הגשמיים הוי רק הכשר לחיים דעי"ז חיים, ובודאי דכלפי שמיא תענוגי העולם הזה לא נקרא וחשיב יותר חיים דהתורה תאמר בזה דהוא בכלל הוחי דהוי רק הנאת גופנית גרידא. משא"כ לענין רב דהתם כל עצם ועצם בלימודו בתורה הוא ענין חיות ממש דהתורה היא עצם החיים, א"כ צריך להעמיד לו מה שצריך ורגיל לכך ובפחות מכן נמצא שנלקח הימנו

פרשת ואתחנן

חיות ממש, והרי בעינין וחי דעביד דתהוי לי' חיותא.

ומבואר דברי הנמוק"י בזה שהוסיף בדינא שמגלין רבו עמו, דהוא משום העדיפות שרגיל עמו עדיף טפי שלא מן הכל אדם זוכה ללמוד, ולפיכך הוי טפי חיות ממש.

מקור: רבי חיים שלמה ליבוביץ שליט"א